

Lausunto valtuustoaloitteeseen maksuttomasta päiväkotihoidosta

Joni Kotilainen ja 15 muuta allekirjoittajaa ovat jättäneet aloitteen maksuttomasta varhaiskasvatuksesta Äänekoskelle. Aloitteessaan he perustelevat maksutonta varhaiskasvatusta seuraavasti:

”Varhaiskasvatus on lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta keskeinen vaihe. Maksuttoman päiväkotihoidon tarjoaminen tukisi lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja helpottaisi erityisesti pienten lasten perheiden arkea. Samalla se toimisi perhepoliittisena kannustimena lapsiperheiden pysymiseen Äänekoskella ja saattaisi houkutella myös uusia muuttajia kaupunkiin.

Tällä hetkellä varhaiskasvatuksen asiakasmaksut voivat muodostua monille perheille taloudelliseksi kynnykseksi. Maksuttomuus helpottaisi etenkin pienituloisten ja työssäkäyvienperheiden tilannetta ja tukisi naisten työllisyyttä. Useat kunnat Suomessa ovat jo siirtyneet maksuttomaan tai osittain maksuttomaan varhaiskasvatukseen. Äänekosken tulisi olla tässä kehityksessä mukana, jotta kaupunkimme pysyy houkuttelevana ja lapsiystävällisenä asuinpaikkana.

Esitämme, että Äänekosken kaupunki selvittää pikaisesti edellytykset maksuttoman varhaiskasvatuksen käyttöönotolle. Tavoitteena on, että varhaiskasvatus olisi maksutonta kaikille perheille esimerkiksi vuoden 2026 alusta alkaen. Selvityksen tulee sisältää vaikutusarvio kaupungin talouteen, henkilöstöresursseihin sekä perheiden hyvinvointiin.”

Kokonaan tai osittain maksuton varhaiskasvatus valtakunnallisesti

Kuntaliiton (2024) tekemässä selvityksessä 83,7 % kunnista perii varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain mukaisia maksuja. Vuoden 2022 kyselyssä asiakasmaksulain mukaisia maksuja perittiin 231 kunnassa (92 %). Kokonaan maksutonta varhaiskasvatusta tarjoaa 35 kuntaa. Varhaiskasvatus on myös 11 kunnassa osittain tai kokonaan maksutonta 5-vuotiaiden osalta.

Taulukko 3. Peritäänkö kaikissa kunnissa varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja (n=251).

Peritäänkö kunnassanne varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja?	N	%
Kyllä, varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain mukaisin periaattein täysimääräisesti	210	83,7
Osittain, tietyn tuntimäärän jälkeen maksu (esim. 20 h maksutonta)	4	1,6
Alle 3 -vuotiaille osittain tai kokonaan maksuton	0	0,0
3-vuotiaille osittain tai kokonaan maksuton	1	0,4
4-vuotiaille osittain tai kokonaan maksuton	1	0,4
5-vuotiaille osittain tai kokonaan maksuton	11	4,4
Ei peritä mitään osin varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja	23	9,2
Maksuttomuudesta päätetty, ei peritä maksuja alkaen:	16	6,4

Maksutonta varhaiskasvatusta tarjoavat kunnat ovat pääsääntöisesti pieniä, alle 5 000 asukkaan kuntia. Kaikissa yli 20 000 asukkaan kunnissa peritään asiakasmaksuja. Kyselyn perusteella useissa kunnissa myönnetään maksusta myös muita laissa määriteltyä laajempia alennuksia. Useimmiten alennukset liittyvät lasten loma-aikoihin ja erityisesti kesäaikaan. Yleisin käytössä oleva hyvitys koski poissaoloja kesä-, heinä- ja elokuussa (62,7 %). Toiseksi yleisin maksuhyvityksen peruste oli varhaiskasvatusyksikön kiinni oleminen kunnan toimesta (esim. kehittämispäivä, perhepäivähoitajan vapaapäivä). Tämä oli käytössä 42 % kunnista.

Valtakunnalliset kokeilut

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti kokeilun osin maksuttomasta varhaiskasvatuksesta. Kokeilussa 5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatus oli maksutonta 20 viikkotunnin osalta. Yli menevän ajan osalta voitiin maksu periä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain mukaisesti. Kokeilussa oli mukana vuosina 2018–2021 yhteensä 33 kuntaa.

Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun arvioinnin tavoitteena oli selvittää myös kokeilusta syntyviä kustannuksia. Maksuttoman varhaiskasvatuksen tarjoaminen viisivuotiaille ei vähentänyt kuntien varhaiskasvatuksesta saatavia kunnan asukaslukuun suhteutettuja asiakasmaksutuloja. Arviointi toi esiin, että moni kokeilun alkamisen jälkeen varhaiskasvatuksessa aloittanut viisivuotias oli yli 20 viikkotuntia varhaiskasvatuksessa. Tällöin perhe maksaa varhaiskasvatusmaksuja kunnalle 20 tuntia ylittävältä ajalta.

Maksuttomuuskokeilun tavoitteena oli lisäksi kehittää viisivuotiaiden pedagogiikkaa ja perheille suunnattua palveluohjausta. Varhaiskasvatuksen palveluohjausta oli kehitetty, ja kokeilukunnat tiedottivat kokeilusta ja yleisemmin varhaiskasvatuksesta aktiivisemmin kuin muut kunnat. Viisivuotiaiden pedagogiikkaa ei ollut kehitetty erikseen, vaan kunnat olivat kehittäneet pääosin koko varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa.

Kokeilu näytti lisänneen viisivuotiaiden varhaiskasvatukseen osallistumista. Varhaiskasvatuksen maksuttomuutta tai asiakasmaksujen alentamista voidaan pitää yhtenä hyvänä keinona, jos tulevaisuudessakin halutaan lisätä varhaiskasvatukseen osallistumista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti vuosina 2022–2024 myös kokeilun kaksivuotisesta esiopetuksesta, joka oli osallistuville lapsille maksutonta. Kokeiluun osallistui vuosina 2016 tai 2017 syntyneet lapset. Kokeilun tarkoituksena oli vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumia, selvittää perheiden palveluvalintoja, saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen. Kokeilun loppuraportti on vielä valmistumatta, eikä esimerkiksi esiopetuskokeilun ja asiakasmaksujen osalta ole tietoa käytettävissä.

Esimerkkikuntien tarjoama osittain tai kokonaan maksuton varhaiskasvatus

Keski-Suomessa asiakasmaksua eivät peri lainkaan Konnevesi (2022 alkaen), Multia (2023 alkaen) ja Karstula (päättös voimassa aina vuoden kerrallaan). Maksuttomuus näissä kunnissa ei ole varhaiskasvatuksen viranhaltijoiden mielestä lisännyt muuttoa, syntyvyyttä tai osallistumisastetta.

Karstulassa varhaiskasvatus on ollut maksutonta noin 15 vuotta. Oikeus maksuttomaan varhaiskasvatukseen on yhden vuoden ajan, ei koko varhaiskasvatusaikaa. Alkuvuosina maksuttomuudella oli isompi merkitys perheille ja vetovoimalle mutta nykyisin tulorajojen noustua vaikutus koetaan Karstulassa vähäiseksi, sillä yhä harvempi maksaa

varhaiskasvatuksesta. Hoitoaikavaraukset kaikissa edellä mainituissa kunnissa sen sijaan ovat pidentyneet ja loma-aikoina lapsia on aiempaa enemmän varhaiskasvatuksessa.

Kurikassa maksutonta varhaiskasvatusta on tarjottu vuoden 2022 alusta. Maksuton varhaiskasvatus on tuonut positiivista palautetta kunnalle omien asiakkaiden keskuudessa. Veto- ja pitovoimaan ei ole ollut juurikaan vaikutuksia. Paikkakunnalle tulevilla ensisijaisena kriteerinä on työpaikka sekä edulliset tontit ja asunnot. Maksuton varhaiskasvatus on katsottu vain myönteisenä lisänä.

Varhaiskasvatuksen tarve lisääntyi Kurikassa maksuttomuuden seurauksena jonkin verran. Maksuttomuus ei juurikaan vaikuttanut lasten tosiasiallisiin päivien pituuksiin tai lomiin, mutta perheet silti varasivat tunteja enemmän. Kunta varaa henkilökunnan, ateriat ja muut palvelut perheiden ilmoittaman tuntimäärän mukaan.

Hallinnonkulujen säästöt toteutuivat kaikissa selvityksessä mainituissa kunnissa. Toimistosihteerin ja varhaiskasvatuksen johtavan työntekijän työpanosta vapautui merkittävästi muihin tehtäviin, kun varhaiskasvatusmaksujen käsittely jäi pois. Päätökset maksuttomuudesta varhaiskasvatuksen johtava työntekijä kuitenkin vielä tekee.

Kuntaliitto ei ole tehnyt asiasta tutkimusta, mutta v. 2024 raportissa kehityssuuntaan pyydetään kiinnittämään erityistä huomiota. Kuntaliitosta muistutetaan kuntia siitä, että osittain tai kokonaan maksuton varhaiskasvatus jää kuntien kustannettavaksi eikä siihen saa korotuksia esimerkiksi valtionosuuksiin. Varhaiskasvatus on lakisääteistä toimintaa ja lakisääteiset palvelut pitää järjestää. Maksuttoman varhaiskasvatuksen toteutuessa säästöjä on vaikea siltä sektorilta löytää.

Asiakasmaksulaissa lapsen loma- ja muut tilapäiset poissaolot on jo huomioitu, kun laskutus tehdään pääsääntöisesti 11 kuukauden ajalta vuodessa. Lisäksi asiakasmaksujen porrastaminen hoitoaikojen varausten mukaan huomioi perheiden erilaiset tarpeet.

Taloudelliset vaikutukset

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuperiaatteet valtakunnallisesti

Varhaiskasvatuksen järjestämistä säätelee varhaiskasvatustalaki (540/2018) ja asiakasmaksujen osalta varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki (1503/2016). Asiakasmaksulain mukaan kunnan järjestämästä varhaiskasvatuksesta voidaan periä lain mukainen asiakasmaksu ja se voidaan määrätä kuukausimaksuna. Yleisenä periaatteena on, että maksua peritään 11 kuukaudelta toimintavuoden aikana.

Varhaiskasvatusmaksuun vaikuttavat varhaiskasvatukselle varattu aika, perheen tulot ja perheen koko. Enimmillään perheen maksu nuorimmasta lapsesta voi olla 1.8.2024 alkaen 311 euroa. Mikäli tulojen perusteella maksu jää alle 30 euroa sitä ei peritä ollenkaan. Varhaiskasvatusmaksuihin ja tulorajoihin tehdään indeksitarkastukset joka toinen vuosi (Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1503/2016). Asiakasmaksulaissa määritellään periaatteet, milloin kunta voi periä tulojen mukaan korkeinta mahdollista maksua ja missä tilanteissa maksua tulee alentaa.

Asiakasmaksun perusteena käytetään kuukausittain varattuja tunteja. Laki määrittelee asiakasmaksun suuruudeksi enintään 60 % täydestä maksusta, kun hoitoaikavarauksena on keskimäärin 20 h/vko. Mikäli lapselle on varattu keskimäärin vähintään 35 h/vko, voidaan asiakasmaksuna periä täysimääräinen tulojen mukainen asiakasmaksu. Mikäli keskimääräinen varhaiskasvatus asettuu näiden kahden rajan väliin, kunta voi periä asiakasmaksun määrittelemiensä periaatteiden mukaan.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulakia on muutettu kolme kertaa ja muutoksissa on alennettu varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja nostamalla tulorajoja ja sisaruksilta perittäviä maksuja on alennettu. Muutokset ovat olleet merkittäviä. Kunta ei voi periä 1.8.24 alkaen alle 30 euron maksua (aiemmin raja oli 27 euroa), on todellinen maksun tulojen mukainen nolla raja kyseisen kuukausimaksun kohdalla.

Vuonna 2020 perheen tulojen ollessa vähintään 3 381 euroa, asiakasmaksu oli 27 euroa kuukaudessa. 1.8.2024 alkaen nuorimman lapsen maksuna voitiin periä 30 euroa, jos perheen yhteenlasketut tulot olivat vähintään 6 236 euroa.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksut Äänekoskella

Varhaiskasvatuslaissa tarkoitetusta päiväkotij- ja perhepäivähoitona järjestettävästä varhaiskasvatuksesta voidaan määrätä kuukausimaksu. Maksu voidaan periä enintään yhdeltätoista kalenterikuukaudelta toimintavuoden aikana. Toimintavuosi alkaa 1.8. ja päättyy 31.7. Maksuton kuukausi on heinäkuu edellytyksellä, että lapsi on aloittanut varhaiskasvatuksessa ennen edellisen vuoden syyskuun ensimmäistä päivää. Oikeus maksuttomaan kuukauteen säilyy muutettaessa kunnasta toiseen.

Perheen koko, tulorajat, maksuprosentit ja vähimmäisbruttotulorajat korkeimmalle maksulle 1.8.2024 alkaen ovat:

Perheen koko, henkilöä	Tuloraja euroa/kuukausi	Korkein maksuprosentti %	Vähimmäisbruttotulo korkeimmalle maksulle
2	4 066	10,7	6 973
3	5 245	10,7	8 152
4	5 956	10,7	8 863
5	6 667	10,7	9 574
6	7 376	10,7	10 283

Jos lapsi on jatkuvasti ja säännöllisesti, viikoittain tai kuukausittain poissa varhaiskasvatuksesta osan kalenterikuukaudesta, voivat huoltajat tehdä kirjallisen sopimuksen kokoaikaista hoitoa vähemmistä tunneista.

Varhaiskasvatuksesta perittävät asiakasmaksut tuntirajoineen.

Sovittu toiminta-aika tuntia/vk (tuntia/kk)	Asiakasmaksu prosenttia korkeimmasta maksusta	Enintään €/kk
0 – 20 h/vk (0 - 84 h/kk)	60 %	187 €
20 – 25 h/vk (85 – 107 h/kk)	70 %	218 €
25 – 30 h/vk (108 – 130 h/kk)	80 %	249 €
30 – 35 h/vk (131 – 150 h/kk)	90 %	280 €
35 h tai enemmän/vk (151 h tai enemmän/kk)	100 %	311 €

Esiopetuksen lisäksi tarvittavan varhaiskasvatuksen asiakasmaksut

Perusopetuslain mukainen esiopetus (4h/päivä) on maksutonta. Mikäli lapsi tarvitsee esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatusta, peritään siitä taulukon mukainen maksu.

Sovittu toiminta-aika tuntia/vk (tuntia/kk)	Asiakasmaksu prosenttia korkeimmasta maksusta	enintään €/kk
0 – 9 h/vk (0 - 41 h/kk)	40 %	124 €
9 – 13 h/vk (42 - 56 h/kk)	50 %	156 €
13 – 20 h/vk (57 - 84 h/kk)	60 %	187 €
20 – 27 h/vk (85 - 115 h/kk)	70 %	218 €
27 h tai enemmän/vk (116 h tai enemmän/kk)	80 %	249 €

Maksuttoman varhaiskasvatuksen taloudelliset vaikutukset äänekoskelaiselle perheelle

Asiakasmaksun suuruus vaihtelee 30 eurosta 311 euroon lapsen hoidontarpeesta, perheen tuloista ja koosta riippuen. Asiakasmaksujen keskiarvo oli Äänekoskella 49 euroa 9/2025. Äänekoskella kunnallisessa varhaiskasvatuksessa 65,2 %:lla perheistä on tulojen perusteella päätös maksuttomasta varhaiskasvatuksesta.

Mikäli perheen alle 3-vuotias lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen, perhe menettää kotihoidon tuen siitä lapsesta, joka osallistuu varhaiskasvatukseen. Kotihoidon tuen perhe menettää, vaikka varhaiskasvatus olisi maksutonta. Perheen kotihoidon tuen menetys vaihtelee lasten iän, lukumäärän ja perheen tulojen mukaan ja on yhden alle 3-vuotiaan lapsen osalta 377,68 €/kk – 579,80 €/kk ja muiden perheen alle 3-vuotiaiden osalta 377,68 €/kk.

Maksuttoman varhaiskasvatuksen vaikutus perheen asiakasmaksumenoihin yhdestä lapsesta on 30 eurosta 311 euroon ja useampilapsella perheellä vaikutus on isompi.

Esimerkki 1. Perhe, jossa on 2 varhaiskasvatusikäistä lasta ja 2 huoltajaa, tulot ovat 6 236 euroa/kk, asiakasmaksu nuoremasta lapsesta on 30 €/kk ja vanhemmasta 0 €/kk. Perheen saama taloudellinen hyöty maksuttomasta varhaiskasvatuksesta on 30 €/kk.

Esimerkki 2. Perhe, jossa on 2 varhaiskasvatusikäistä lasta ja 2 huoltajaa, tulot ovat 8858 €/kk, asiakasmaksu nuoremasta lapsesta 311 €/kk ja vanhemmasta lapsesta 124 €/kk. Perheen saama taloudellinen hyöty maksuttomasta varhaiskasvatuksesta on 435 €/kk.

Esimerkeistä voidaan päätellä, että maksuton varhaiskasvatus päätös muodostuu tulonsiirroksi ja tueksi keskituloisille ja hyvin toimeentulleille perheille. Tällä päätöksellä kannustetaan työntekoon, uralla etenemiseen ja tavoittelemaan paremmin palkattuja tehtäviä.

Äänekoskella jo nyt 65, 2 % varhaiskasvatusmaksuista (346 kpl/531) on maksuttomia.

Maksuttoman varhaiskasvatuksen taloudelliset vaikutukset kaupungille

Vuosi 2025 näyttäisi muodostuvan viimeisimmän ennusteen mukaan 2,1 milj. euroa alijäämäiseksi. Vuoden 2026 talousarvio ja suunnitelmavuodet 2027-2028 näyttävät myös muodostuvan reilusti alijäämäisiksi. Kaupungin taloudellinen tilanne on kääntynyt huolestuttavaan suuntaan, joten kaupungin tulee vakavasti arvioida millaisilla toimenpiteillä negatiivinen kehityspolku saadaan katkaistua. Kaikki käytettävissä olevat keinot tulee huomioida ja tarvittaessa käynnistää mahdolliset yhteistoimintaneuvottelut. (Talousarvion laadintaohje vuodelle 2026, KH 1.9.2025 § 225)

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksutuottojen kertymä on ollut laskeva niin Äänekoskella kuin muissakin kunnissa. Vuonna 2017 perheiden maksamat asiakasmaksut kunnalle olivat 950 224 euroa, vuonna 2019 788 387 euroa, vuonna 2021 618 661 euroa, vuonna 2023 367 017 euroa ja vuonna 2024 320 000 euroa. Tulevina vuosina maksutuotot alenevat edelleen lasten määrän vähentyessä ja mahdollisista tulo rajojen muutoksista johtuen (indeksikorotukset parillisina vuosina, seuraava v. 2026).

Äänekosken varhaiskasvatusmaksutuottojen kehitys

2017	950 224
2019	788 387
2021	618 661
2023	367 017
2024	320 000

	Maksujen lkm	Maksujen summa	Maksujen keskiarvo	Osuus maksujen määrästä
⊕ Maksuton	346	0 €	0 €	65,2%
⊕ Pienin maksu	45	2114 €	47 €	8,5%
⊕ 20 %	28	2200 €	79 €	5,3%
⊕ 30 %	28	3111 €	111 €	5,3%
⊕ 40 %	17	2430 €	143 €	3,2%
⊕ 50 %	15	2558 €	171 €	2,8%
⊕ 60 %	12	2365 €	197 €	2,3%
⊕ 70 %	11	2451 €	223 €	2,1%
⊕ 80 %	2	526 €	263 €	0,4%
⊕ 90 %	13	3679 €	283 €	2,4%
⊕ Korkein maksu	14	4354 €	311 €	2,6%
Yhteensä	531	25788 €	49 €	100,0%

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksutuotoiksi on vuodelle 2025 arvioitu 318 300 euroa. Mikäli maksuton varhaiskasvatus toteutuu, se vaikuttaa myös palvelusetelimenoihin korottavasti. Kunta myöntää perheelle palvelusetelin yksityiseen päiväkotiin, mikäli omissa päiväkodeissa ei ole tilaa tai yksityinen hoitopaikka on muuten perusteltu ja perhepalvelujohtajan hyväksymä. Palvelusetelin kattohinnasta vähennetään asiakaskohtainen laskennallinen asiakasmaksu ja kunta maksaa kattohinnan ja laskennallisen asiakasmaksun erotuksen palvelusetelinä. Palveluntuottaja perii asiakasmaksun suoraan asiakasperheeltä.

Maksuton varhaiskasvatus saattaa vaikuttaa siten, että perheet nykyistä enemmän käyttävät varhaiskasvatuspalveluja. Osallistumisasteen nousu tarkoittaa mahdollisesti varhaiskasvatuspaikkojen riittämättömyyttä suhteessa lisääntyneeseen kysyntään. Kustannusvaikutus henkilöstömenoihin on keskimäärin 44 300 €/työntekijä vuodessa seitsemää varhaiskasvatuksen lisäpaikkaa kohden (yli 3-vuotiaat).

Varhaiskasvatukseen päivittäin varattavan henkilöstön määrän (työvuorosuunnittelu) ennakoimattomuus lisääntyy, kun huoltajat varaavat varhaiskasvatusta yli todellisen tarpeen. Kun asiakkaalla on tuntiperustainen asiakasmaksu ja sovitut tunnit ylittyvät, asiakasmaksu korottuu. Tätä ei tapahdu, mikäli perheellä on maksuton varhaiskasvatus. Hoitoaikojen pidentyminen lisää henkilöstön tarvetta erityisesti aamu- ja iltapäivätunteihin sekä loma-aikoina.

Hallinnossa maksuton varhaiskasvatus tuo säästöä toimistosihteerin ja perhepalvelujohtajan työpanoksesta, kun asiakasmaksupäätöksiä ei tehtäisi. Säästö olisi arviolta noin 0,4 htv.

Varovainen arvio Äänekosken kaupungille aiheutuvista lisäkustannuksista kaikille maksuttomasta varhaiskasvatuksesta on 280 000 - 350 000 euroa vuodessa. Tässä on huomioitu maksutulomenetykset, palvelusetelikustannusten nousu, maltillinen osallistumisasteen nousun tuoma varhaiskasvatushenkilökunnan määrän lisäys sekä toimistotyön säästö.

Maksuttoman varhaiskasvatuksen vaikutukset lapsiperheiden hyvinvointiin

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on julkaissut loppuraportin 5-vuotiaiden maksuttomasta varhaiskasvatuskokeilusta. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun kaikkien kolmen vaiheen arviointien sekä tämän yhteenvedon perusteella Karvi esittää seuraavat toimenpidesuositukset varhaiskasvatukseen osallistumisen edistämiseksi sekä varhaiskasvatuksen ja lastenhoidon tukien etuusjärjestelmien kehittämiseksi:

1. Maksuttomuus on hyvä keino edistää varhaiskasvatukseen osallistumista.
2. Kotihoidon tuen kuntalisän paikalliset käytännöt tulee asettaa tarkasteluun.
-> Äänekoskella ei makseta kotihoidon kuntalisää
3. Varhaiskasvatukseen osallistumista edistää se, että varhaiskasvatuspalvelut kohtaavat joustavasti perheiden lastenhoitoon liittyvät tarpeet.
4. Varhaiskasvatuksen laadusta huolehtiminen edistää varhaiskasvatukseen osallistumista.
5. Varhaiskasvatuksen palveluohjauksella voidaan tavoittaa uusia perheitä sekä vaikuttaa siihen, että perheet kokevat itsensä tervetulleiksi varhaiskasvatuspalvelujen piiriin.

www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_T1221a.pdf

Maksuttoman varhaiskasvatuksen vaikutukset lapseen ja lapsiperheisiin

Maksuton varhaiskasvatus lisää lapsen mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatukseen perheen tulotasosta riippumatta. Laadukas varhaiskasvatus edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, oppimisen edellytyksiä, terveyttä ja hyvinvointia; antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua varhaiskasvatuksen pedagogiseen toimintaan, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa; varmistaa lapsen mahdollisuutta osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatus toimii yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukee perhettä kasvatustyössä.

Lapsiasiainvaltuutettu otti tiedotteessaan 4.11.2024 kantaa maksuttomaan varhaiskasvatukseen seuraavasti: "Varhaiskasvatus on pienituloisille perheille maksutonta, mutta se ei välttämättä vaikuta osallistumiseen. Yhteiskunnassa on edelleen kannusteita lasten kotihoitoon, jotka voivat vaikuttaa etenkin pienituloisten perheiden valintoihin. Kela maksaa kotihoidontukea kaikista perheen kotona hoidettavista lapsista, ja osassa kuntia kotihoidontuen käyttöön kannustetaan kuntalisin. Myös esimerkiksi perheen arvot ja vanhempien työllisyystilanne vaikuttavat valintoihin. Varhaiskasvatukseen osallistumisessa onkin merkittäviä alueellisia eroja."

Johtopäätökset

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa todetaan varhaiskasvatuksen tavoitteena olevan lapsen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä lapsen oppimisen edellytysten tukeminen ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen. Hallitusohjelman mukaan varhaiskasvatuksen osallistumisastetta pyritään nostamaan erityisesti yli 3-vuotiaiden lasten osalta. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste on Suomessa edelleen muita Pohjoismaita jäljessä, vaikka viime vuosina se on noussut. Erityisiä toimia suunnataan maahanmuuttajataustaisten lasten osallistumisasteen nostamiseksi varhaiskasvatuksessa. Tämä vahvistaa maahanmuuttajataustaisten lasten suomen ja ruotsin kielen osaamista ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Varhaislapsuus on ainutlaatuinen vaihe elämänkaaressa. Kiintyminen lapsen ja vanhemman välillä rakentuu ja syvenee varhaisvuosina yhteisissä arjen tilanteissa. Maksuton varhaiskasvatus saattaa pidentää lasten päiväkotipäivien pituutta ja lisätä varhaiskasvatuksen käyttöä myös perheen loma-aikoina.

Maksuttoman varhaiskasvatuksen ei ole todettu vaikuttavan tosiasiallisesti lapsiperheiden muuttopäätöksiin. Maksuttoman varhaiskasvatuksen tarjoaminen luo kuitenkin kuvaa lapsiystävällisestä kunnasta. Nykyisen varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain mukaiset tulorajat vapauttavat jo nyt suurimman osan äänekoskelaisia perheitä kokonaan varhaiskasvatusmaksuista. Maksuton varhaiskasvatus helpottaisi siis perheitä, joiden tulot sijoittuvat ylimpiin tuloluokkiin. Pienituloisten perheiden valinnoissa painavat myös muut yhteiskunnalliset kannustimet kuten kotihoidon tuen maksatus.

Maksuton varhaiskasvatus saattaa vaikuttaa siten, että perheet nykyistä enemmän käyttävät varhaiskasvatuspalveluja. Osallistumisasteen nousu tarkoittaa mahdollisesti varhaiskasvatuspaikkojen riittämättömyyttä suhteessa lisääntyneeseen kysyntään. Kustannusvaikutus henkilöstömenoihin on keskimäärin 44 300 €/työntekijä vuodessa seitsemää varhaiskasvatuksen lisäpaikkaa kohden (yli 3-vuotiaat).

Varhaiskasvatukseen päivittäin varattavan henkilöstön määrän (työvuorosuunnittelu) ennakoimattomuus lisääntyy, kun huoltajat varaavat varhaiskasvatusta yli todellisen tarpeen. Kun asiakkaalla on tuntiperustainen asiakasmaksu ja sovitut tunnit ylittyvät, asiakasmaksu korottuu. Tätä ei tapahdu, mikäli perheellä on maksuton varhaiskasvatus. Hoitoaikojen pidentyminen lisää henkilöstön tarvetta erityisesti aamu- ja iltapäivätunteihin sekä loma-aikoina.

Varovainen arvio Äänekosken kaupungille aiheutuvista lisäkustannuksista kaikille maksuttomasta varhaiskasvatuksesta on 280 000 - 350 000 euroa vuodessa. Tässä on huomioitu maksutulomenetykset, palvelusetelikustannusten nousu, maltillinen osallistumisasteen nousun tuoma varhaiskasvatushenkilökunnan määrän lisäys sekä toimistotyön säästö.

Äänekosken kaupunki on ollut mukana kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa vuosina 2022 – 2024. Tämän kokeilun loppuraportti julkaistaan vuoden 2025 lopulla. Raportin valmistumisen jälkeen voidaan arvioida 5-vuotiaiden osittain maksuttoman (20 tuntia/viikko) varhaiskasvatuksen etuja ja vaikutuksia Äänekoskella.

Perhepalvelujohtaja Pirjo Heinonen
Varhaiskasvatuksen pedagoginen asiantuntija Leena Happonen
Opetus- ja kasvatusjohtaja Niina Rautanen
Talousjohtaja Tapani Hämäläinen